

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра цивільного права

Н.М. Стефанишин

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для вивчення навчальної дисципліни
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
освітньо-наукової програми «Право»
спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Івано-Франківськ, 2020

ББК 67.9 (4УКР)310

С 20

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №2 від 27 серпня 2020 року).

Затверджено на засіданні Науково-методичної ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № від року).

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № від року).

Рецензенти:

Зеліско Алла Володимирівна

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В.Стефаника»

Сіщук Ліліана Василівна

кандидат юридичних наук, доцент, науковий співробітник лабораторії з проблем вивчення корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

С 20 Стефанишин Н.М. Актуальні питання права інтелектуальної власності. Методичний посібник для вивчення навчальної дисципліни Актуальні питання права інтелектуальної власності третього освітньо-наукового рівня вищої освіти освітньо-наукової програми «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право» [текст] // Наталія Михайлівна Стефанишин. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. - **39 с.**

Методичний посібник розроблений на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» і призначений для підготовки до семінарських занять та для забезпечення самостійної роботи з навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності», підготовки до здачі іспиту. У посібнику викладені завдання для підготовки до семінарських занять та завдання, що виносяться на самостійну роботу з навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності», які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, практичні завдання, задачі, перелік контрольних питань для перевірки знань аспірантів. До кожної теми поданий перелік наукових джерел сучасної цивілістичної доктрини, а також перелік нормативно-правових актів.

Методична розробка призначена для аспірантів, викладачів.

ББК 67.9 (4УКР)310

© Стефанишин Н. М., 2020

© НН юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	8
ТЕМА №1. Підходи до розуміння права інтелектуальної власності.....	8
ТЕМА №2. Актуальні питання правового регулювання авторського права та суміжних прав.....	10
ТЕМА №3. Правові засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів і послуг.....	10
ТЕМА №4. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах.....	20
ТЕМА №5. Захист прав інтелектуальної власності.....	23
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	24
ТЕМА №1. Історико-правові та гносеологічні передумови до формування поняття «право інтелектуальної власності» у праві та законодавстві.....	25
ТЕМА №2. Підходи до розуміння права інтелектуальної власності.....	26
ТЕМА №3. Актуальні питання правового регулювання авторського права та суміжних прав.....	10
ТЕМА №4. Особливості правового регулювання патентного права.....	10
ТЕМА №5. Правові засоби індивідуалізації цивільного обороту, товарів і послуг.....	10
ТЕМА №6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності.....	10
ТЕМА №7. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в Цивільному кодексі України.....	20
ТЕМА №8. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах.....	20
ТЕМА №9. Правова охорона прав інтелектуальної власності.....	10
ТЕМА №10. Захист прав інтелектуальної власності.....	23

ПЕРЕДМОВА

Поряд з людською творчістю і винахідливістю інтелектуальна власність всюди навколо нас. Кожний продукт або послуга, які ми споживаємо або отримуємо у повсякденному житті – це результат інтелектуальної, творчої діяльності людини. Сьогодні все більше зростає розуміння того, що трансформація науково-технічних розробок в інноваційний продукт, придатний для виробництва і ринку, чи не найважчий етап у ланцюзі, який пов'язує розробника зі споживачем, а тому належна охорона суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні ним об'єкти права інтелектуальної власності визнається в усьому світі невід'ємним елементом ринкових відносин. Вказані процеси супроводжуються швидким розвитком законодавства у сфері інтелектуальної власності, що проявляється у перманентному процесі появи нових нормативно-правових актів.

Навчальна дисципліна покликана сприяти засвоєнню здобувачами комплексу знань щодо доктринальних концепцій провідних цивілістичних наукових шкіл України до розуміння змісту права інтелектуальної власності, окреслення його місця в системі цивільного права України, вирішення проблемних питань щодо правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.

Активний розвиток суспільних відносин у всіх сферах суспільного життя призводить до появи нових об'єктів права інтелектуальної власності, які потребують належного правового регулювання.

У зв'язку із наведенням співпраці України із європейськими державами ЄС поставив вимогу до України щодо гармонізації національного законодавства України із законодавством ЄС та імплементацією низки правових положень, в тому числі, й у сфері інтелектуальної власності. Сьогодні, розроблено та прийнято низку програм в цьому напрямку. Тому, все вище наведене підтверджує актуальність вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності».

Програма вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності» складена відповідно до освітньо-наукової програми Право, спеціальності 081 «Право», галузі знань 08 «Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є нормативно-правові акти, практика їх застосування, доктринальні джерела, окремі поняття, терміни, дефініції, юридичні категорії, в яких відображені закономірності виникнення та розвитку права інтелектуальної власності, особливості правовідносин, що виникають у сфері інтелектуальної власності, а також, актуальні питання права інтелектуальної власності в умовах сьогодення.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності» є створення підґрунтя для подальшого розширення і поглиблення світогляду, формування та розвиток системи необхідних знань для здійснення дослідницької та викладацької діяльності у сфері права інтелектуальної власності.

Завдання навчальної дисципліни «Актуальні питання права інтелектуальної власності» є набуття та поглиблення здобувачами третього освітньо-наукового рівня вищої освіти теоретичного розуміння змісту правових категорій у сфері права інтелектуальної власності, визначення самостійного місця у механізмі правового регулювання цивільних відносин, а також формування та розвиток професійних компетентностей для самостійного розв'язання практичних проблем, які пов'язані з відносинами у сфері права інтелектуальної власності.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі повинні оволодівати наступними компетентностями:

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу результатів наукових досліджень у сфері права інтелектуальної власності;
- здатність до розуміння предметної області права інтелектуальної власності та розуміння професійної діяльності за спеціальністю;
- здатність розробляти та керувати науковими проектами у сфері проблем права інтелектуальної власності;
- здатність визначення нових перспективних напрямів наукових досліджень у сфері права інтелектуальної власності на базі розуміння доктринальних теоретичних засад та результатів наукових досліджень;
- здатність самостійного визначення, організації та проведення наукових досліджень у сфері права інтелектуальної власності, результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- здатність застосування методології та методики дослідницької роботи для створення нових систем утворюючих знань у сфері сучасної доктрини права інтелектуальної власності;
- здатність до поєднання освіти з наукою та практикою шляхом знаходження інноваційних складових у науковій та освітянській діяльності;
- навички викладання для здобувачів першого та другого освітнього рівня вищої освіти на семінарських та практичних заняттях із права інтелектуальної власності.

Фахові компетентності:

- здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері права інтелектуальної власності та дотичних до нього міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей;
- здатність кваліфіковано застосовувати загальні та спеціальні нормативно-правові акти, які регулюють відносини, які виникають у сфері права інтелектуальної власності, реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності;
- здатність демонструвати знання базових засад, сучасного стану, тенденцій розвитку наукових досягнень у сфері договірного права;
- здатність розробляти проекти нормативно-правових актів у сфері права інтелектуальної власності;
- здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію й професійну мобільність.

Програмні результати навчання:

- вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права інтелектуальної власності державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;
- формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу наявних досліджень у сфері права інтелектуальної власності, правозастосовної практики;
- застосовувати наукові знання термінології, основні закономірності юридичного мислення та пізнання, формулювати поняття і категорії, класифікувати та узагальнювати положення права інтелектуальної власності;

- застосовувати сучасні методи викладання Права інтелектуальної власності у вищій школі та впроваджувати інноваційні технології у викладацькій практиці;
- розуміти загальні принципи та методи правових наук, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних наукових дослідженнях проблем права інтелектуальної власності та у викладацькій практиці;
- розробляти пропозиції щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства на основі проведеного дослідження.

РОЗДІЛ 1.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Історико-правові та гносеологічні передумови до формування поняття «право інтелектуальної власності» у праві та законодавстві

Гене́за становлення та розвитку інституту права інтелектуальної власності. Джерела права інтелектуальної власності. Право інтелектуальної власності в системі цивільного права України. Формування понятійного апарату права інтелектуальної власності та визначення змісту основних правових категорій даного інституту.

Тема 2. Підходи до розуміння права інтелектуальної власності

Теорії права інтелектуальної власності. Дослідження теорій права інтелектуальної власності, що відображені у положеннях чинних нормативно-правових актів, які регулюють відносини в сфері інтелектуальної власності. Правова, соціально-економічна та психологічна природа інтелектуальної власності.

Поняття та класифікація об'єктів права інтелектуальної власності. Особливості суб'єктного складу права інтелектуальної власності. Зміст права інтелектуальної власності.

Тема 3. Актуальні питання правового регулювання авторського права та суміжних прав

Поняття та загальна характеристика авторського права та суміжних прав. Об'єкти і суб'єкти авторського права та суміжних прав. Особисті немайнові і майнові права суб'єктів авторського права та суміжних прав. Строк дії авторського права та суміжних прав. Управління авторським та суміжними правами. Способи захисту авторського та суміжних прав. Судовий захист авторського права та суміжних прав. Шляхи удосконалення законодавства про авторське право і суміжні права.

Тема 4. Особливості правового регулювання патентного права

Поняття, загальна характеристика та суб'єкти права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Право промислової власності. Державний контроль і управління в сфері права промислової власності. Патентоздатність та патентоспроможність. Оформлення патентних прав як основна умова надання правової охорони винаходу, корисній моделі, промислового зразку. Способи захисту прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та їх характеристика. Актуальні питання застосування законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок. Судова практика в справах про захист прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Тема 5. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Поняття, загальна характеристика та суб'єкти права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення. Умови надання захисту права інтелектуальної на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення. Порядок реєстрації. Судовий захист права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення. Стан та шляхи вдосконалення законодавства щодо захисту інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення.

Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності

Поняття та характерні ознаки компонування ІМС. Суб'єкти права інтелектуальної власності на компонування ІМС, їх особисті немайнові та майнові права автора. Реєстрація компонування ІМС як передумова захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності на компонування (топографію) ІМС. Судовий захист права інтелектуальної власності на

компонування (топографію) ІМС. Проблеми удосконалення законодавства про право інтелектуальної власності на компонентування ІМС.

Поняття, суб'єкти, умови та порядок набуття прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Державна реєстрація сорту рослин та породи тварин як передумова захисту права інтелектуальної власності автора. Судовий захист права інтелектуальної власності на сорти рослин. Особливості захисту права інтелектуальної власності на породи тварин. Проблеми удосконалення законодавства про інтелектуальну власність на сорти рослин та породи тварин.

Поняття, ознаки та суб'єкти наукового відкриття. Проблема визначення новизни, достовірності та фундаментальності положень, які заявлені науковим відкриттям. Судовий захист прав на наукове відкриття. Удосконалення законодавства України про охорону прав на наукові відкриття.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію: поняття, об'єкти, суб'єкти, зміст, умови надання правової охорони раціоналізаторській пропозиції.

Тема 7. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в Цивільному кодексі України

Договори у сфері інтелектуальної власності: загальна характеристика та класифікація. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та види. Ліцензійний договір. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії.

Тема 8. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах

Поняття, правова природа та класифікація авторських договорів. Особливості правової природи, укладення, зміни та припинення договорів у сфері права промислової власності.

Тема 9. Правова охорона прав інтелектуальної власності

Поняття охорона прав інтелектуальної власності. Співвідношення правових категорій «охорона прав інтелектуальної власності», «правова охорона», «захист прав інтелектуальної власності». Система охорони прав інтелектуальної власності. Державна система охорони прав інтелектуальної власності в Україні. Особливості міжнародно-правової охорони прав інтелектуальної власності. Міжнародне співробітництво щодо охорони прав інтелектуальної власності.

Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності

Поняття та форми захисту прав інтелектуальної власності. Загальні та спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності. Порядок захисту прав інтелектуальної власності. Особливості захисту прав інтелектуальної власності в адміністративному та судовому порядку. Правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції.

РОЗДІЛ 2.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Підходи до розуміння права інтелектуальної власності (2 год.)

Методичні рекомендації: в процесі вивчення даної теми здобувачу необхідно ознайомитися з науковими працями сучасної цивілістичної науки, які присвячені даній темі. Дослідити теорії інтелектуальної власності та розкрити зміст теорії інтелектуальної власності, яка знайшла своє відображення у положення Цивільного кодексу України. Окреслити правову, соціально-економічну та психологічну природу інтелектуальної власності. Здобувач, також, повинен вивчити існуючі класифікації об'єктів права інтелектуальної власності, дослідити особливості суб'єктного складу та визначити особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності первинних та похідних суб'єктів інтелектуальної власності, які складають зміст права інтелектуальної власності.

Практичні завдання:

1. Прореферувати наукові праці, які присвячені дослідженню теоретико-методологічних положень права інтелектуальної власності та загальним положенням права інтелектуальної власності визначених главою 35 книги 4 ЦК України.
2. Проведення ділової гри: «Прес-конференція», де ведучий разом з учасниками «прес-конференції» визначає коло питань, які на ній обговорюватимуться (в межах теми семінару). Двом-трьом здобувачам освітньо-наукового рівня пропонується виступити в ролі фахівців та представників влади перед журналістами і розповісти їм особливості тих питань, які винесено на обговорення. Всі інші учасники (журналісти) можуть задавати питання, вказувати свої погодження чи суперечність доповідачам.
3. У формі усної доповіді розкрити питання:
  - А) Правова, соціально-економічна та психологічна природа інтелектуальної власності.
  - Б) Розвиток інституту права інтелектуальної власності в сучасних умовах.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Бачун О. Досудова підготовка справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2014. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=380>
2. Бочарова Н. Права інтелектуальної власності ЄС. Гармонізація з національним законодавством // Віче. 2006. № 13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/278/>

3. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ “Інститут інтелектуальної власності”. 2009. – 64 с.
4. Захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку: аналітичний звіт, підготовлений Комітетом з інтелектуальної власності Європейської Бізнес Асоціації. 2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.eba.com.ua/files/Lobbying/Judicial_Protection_IPR_Ukr_04_2008.pdf
5. Іванюта Н.В. Захист та гарантії прав відповідача в процесі реалізації забезпечення позову в господарському судочинстві // Часопис Київського університету права. – 2010. - № 3. – С.188-191. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_3/188.pdf
6. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
7. Кириченко І. Вирішення судових спорів з питань інтелектуальної власності. Експертне дослідження // Юридичний журнал. 2014. № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=116>
8. Косенко С. Судовий порядок захисту прав на об’єкти інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2016. № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2220>
9. Коссак С. Питання розмежування юрисдикції судів // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XXI звітної науково-практичної конференції. Частина 1. Львів. 2015 р. С.194-196. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/konferencija_2015_chastina_1_01.pdf
10. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – 2-ге вид., перероб. і доп. станом на 01.09.2012 р.

Тема 2. Актуальні питання правового регулювання авторського права та суміжних прав (2 год.)

Методичні рекомендації: в процесі підготовки теми необхідно розкрити поняття авторського права та суміжних прав з огляду на існуючі наукові концепції та окреслити особливості даних субінститутів шляхом аналізу правових норм національного та міжнародного законодавства. Визначити об’єкти і суб’єкти авторського права та суміжних прав. Особисті немайнові і майнові права суб’єктів авторського права та суміжних прав. Строк дії авторського права та суміжних прав. Управління авторським та суміжними правами. Способи захисту авторського та суміжних прав. Судовий захист авторського права та суміжних прав. Шляхи удосконалення законодавства про авторське право і суміжні права.

Практичні завдання:

1. «Захист дисертаційного дослідження»

Одному з здобувачів освітньо-наукового рівня (з числа бажаючих) пропонується підготувати наукову доповідь по темі заняття. З числа присутніх на занятті, викладач призначає двох опонентів, що попередньо знайомляться з доповіддю і готують письмові відгуки. У процесі «захисту дисертаційного дослідження» усі здобувачі освітньо-наукового рівня виступають у

ролі членів спеціалізованої вченої ради. Вони можуть задавати питання доповідачу, виступати на підтримку його ідей або критикувати їх. Після завершення дискусії «члени спеціалізованої вченої ради» голосують за присвоєння доповідачеві «наукового ступеня».

Задачі:

1. Автори навчального посібника «Авторське право та суміжні права» уклали договір з видавництвом «Оріон» щодо його публікації. Строк випуску посібника та строк дії договору визначено не було. Протягом року вони звертались до видавництва щодо його публікації, однак він так і не був виданий. Оскільки керівництво видавництва «Оріон» не надало конкретної відповіді щодо строків видання посібника, автори звернулися до іншого видавництва «Сучасна наука», з яким узгодили чіткі строки видання.

Коли автори повідомили директора видавництва «Оріон» про намір розірвати договір, він відповів, що оскільки строки в договорі не були визначені, то це означає, що він діє безстроково. Відповідно, права на посібник слід вважати такими, що передані назавжди і автори посібника ніяких авторських прав на нього не мають.

Поясніть, хто зі сторін у даному випадку правий? Яке рішення повинен прийняти суд у разі подання позову?

2. Мережко М. П. подав для публікації у науковий журнал статтю. Стаття вийшла у найближчому номері журналу. Перечитавши статтю, Мережко звернув увагу, що редактори журналу суттєво переробили її зміст та змінили формулювання висновків. Окрім цього, була змінена назва статті.

Обурений Мережко звернувся до редакції журналу зі скаргою. Він вимагав опублікувати в журналі спростування, у якому редакція повинна перепросити за некоректну (на його погляд) редакцію статті та опублікувати статтю у попередньому варіанті.

Редакція відповіла, що редакторські правки лише покращили статтю і підвищили її науковий характер. У зв'язку з цим, претензії Мережко безпідставні. Окрім цього, на сайті журналу серед редакційних вимог до статей зазначено, що редакція залишає за собою право редагувати статті. Це означає, що, відправивши статтю у журнал, автор надав йому виключне право вносити будь-які зміни до неї.

Проаналізуйте ситуацію та дайте їй правову оцінку.

3. У 2013 р. Оліфіренко А. В. за власною ініціативою переклав на українську мову твір Данте «Монархія» та розмістив його для вільного ознайомлення на сайті коледжу, з яким він перебував у трудових відносинах. У 2015 р. керівництво коледжу без згоди Оліфіренка А. В. надало право на видання перекладу цього твору видавництву «Відродження». Книгу було видано тиражем у 15 000 примірників загальною вартістю 600 000 грн.

Оліфіренко А. В. звернувся до суду з позовом. На його думку, коледж не мав права передавати право публікації твору видавництву «Відродження», оскільки він особисто (як автор перекладу) такої згоди не давав. Над перекладом він працював поза межами робочого часу, не використовуючи ресурсів коледжу. Видавництво ж мало погодити з ним публікацію книги та виплатити йому авторський гонорар.

Керівництво коледжу обґрунтовувало правомірність свого вчинку тим, що Оліфіренко А. В. вже понад 15 років перебуває з коледжем у трудових відносинах. Окрім цього, переклад твору Данте «Монархія» на прохання автора було опубліковано на сайті коледжу. Таким чином, Оліфіренко А. В. добровільно надав право коледжу самостійно вирішувати питання перевидання.

Представник видавництва зауважив, що строк дії майнових авторських прав на твір Данте «Монархія» давно минув. Цей твір став суспільним надбанням і тому може вільно публікуватись, незалежно від згоди автора чи будь-якої іншої особи. Відповідно й підстав виплачувати авторську винагороду не має.

Проаналізуйте аргументи сторін. Дайте правову оцінку ситуації. Яке рішення, на Вашу думку, повинен прийняти суд?

4. Редакція журналу «Сучасний Менеджмент» уклала авторський договір з гр. Павловим І. Б., за яким журналу передано виключні майнові права на використання низки науково-популярних статей з економічної тематики. Через певний час редакція журналу виявила, що зазначені статті були перевидані у щотижневику «Фінансовий вісник».

Представник журналу звернувся до суду з позовом про стягнення з газети компенсації у розмірі 70 000 грн., зобов'язання опублікувати в газеті інформацію про порушення авторського права з переліком неправомірно опублікованих статей та стягнення з відповідача судових витрат.

Представник газети у суді заперечив проти позову. На його думку, редакція газети діяла правомірно, адже, згідно зі ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відтворення у пресі попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань допускається без згоди автора, але з обов'язковим зазначенням його імені та джерела запозичення. Джерело запозичення та ім'я автора у газеті зазначались. Отже, авторського права порушено не було.

Проаналізуйте обставини справи, аргументи позивача та відповідача. Чи правомірні вимоги позивача? Чи обґрунтовані заперечення відповідача? Які Ви знаєте випадки обмеження майнових прав автора?

5. ТРК «Сігма», згідно з ліцензійним договором, отримала право на одноразовий показ у мережах кабельного телебачення кількох мультиплікаційних фільмів, з повтором не пізніше 24 годин після першої демонстрації. Відповідно до додаткового ліцензійного договору, телерадіокомпанії було також передано виключне право дозволяти та забороняти використання згаданих фільмів.

Як з'ясувалось згодом на підставі ліцензійного договору дані мультиплікаційні фільми транслюються в ефір також і Телерадіокомпанією «Сонце». Керуючись умовами додаткового договору, ТРК «Сігма» звернулася з позовом до суду щодо заборони їхньої трансляції.

ТРК «Сонце» подала зустрічний позов. На думку її представника, ТРК «Сігма» за ліцензійним договором не має виключного права на використання спірних аудіовізуальних творів, а отже, вона не має права дозволяти або забороняти їхнє використання іншим особам. Що ж до додаткового ліцензійного договору, то він укладений неправомірно й порушує інтереси ТРК «Сонце».

Проаналізуйте аргументи сторін та вирішіть справу. Хто має виключне право дозволяти та забороняти використання твору? Якою вважається ліцензія, якщо її вид не зазначений у договорі?

6. Редакція газети «Щоденні новини» пред'явила до ТОВ «Аналітика» позов про стягнення компенсації за порушення майнових авторських прав. Підставою для звернення до суду було розміщення на сайті відповідача в мережі Інтернет матеріалу, що був опублікований у газеті

позивача. Майнові авторські права на цей матеріал були передані редакції газети автором надрукованої статті Шевченко на підставі авторського договору. У зв'язку з цим позивач вважає свої авторські права порушеними і вимагає від ТОВ «Аналітика» компенсації в розмірі 10 000 грн.

Відповідач проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що розміщення матеріалу на сайті у системі мережі Інтернет не є використанням твору, оскільки воно не належить ні до відтворення, ні до показу, ні до сповіщення твору, у зв'язку з чим не потребує дозволу особи, яка має авторське право.

Чи має редакція авторські права на опубліковану статтю? Чи вірні доводи відповідача? Вирішіть справу.

7. 17 жовтня 2015 р. в рамках XII Міжнародного конкурсу професійних оркестрів на сцені концертної зали «Музична Хвиля» виступив камерний оркестр міста Житомира «Аркадія» з програмою написаною їх диригентом Георгієм Курковим «Симфонія осені». Дану програму автор написав до початку роботи в «Аркадії» і на творі є знак охорони авторського права.

Прем'єру програми чекала все місто, і в залі вільних місць не було (зал вміщує 200 чоловік; вартість білету - 80 грн.)

Коли, після виступу, автор звернувся до адміністрації концертного залу з проханням виплатити йому авторську винагороду, йому повідомили, що це входить в його обов'язки диригента. В якості подяки за гарну роботу запропонували премію в сумі 1 240 грн.

Чи має право Курков вимагати авторську винагороду? Яка сума авторської винагороди має бути виплачена авторові? Чи є правомірним дії керівництва?

8. Гр. Пусько звернувся до суду з позовом до ТОВ «Арфа» та гр. Бердника про захист авторських прав. У позові він просив заборонити тиражування, розповсюдження DVD дисків, на яких були записані моноспектаклі позивача, а також вилучити та знищити усі примірники з торгового обігу та стягнути з відповідачів компенсацію за порушення авторського права у розмірі 70 000 грн. і моральну шкоду у розмірі 7 000 грн. Позивач мотивував свої вимоги тим, що він є автором усних творів, зафіксованих на дисках, володіє виключними правами відносно їх використання та нікому цих прав не передавав.

Під час розгляду справи було встановлено, що ТОВ «Арфа» виготовило 500 примірників DVD дисків із записом моноспектаклів Пуська. На DVD дисках були розміщені знаки охорони авторських прав та суміжних прав із зазначенням їх володільця - ТОВ «Арфа». Представники відповідача пояснили, що ці записи були випущені на замовлення Бердника, який передав їм оригінал фонограми та видав дозвіл на відтворення її примірників. Частина DVD дисків (250 примірників) була передана ТОВ «Арфа» в якості оплати за тиражування фонограми з правом їх розповсюдження. У суді Бердник пояснив, що авторських прав Пуська він не порушував, а запис усних творів, які передавалися в радіоэфірі, зробив самостійно на власній апаратурі. Тому він є себе виробником фонограми і особою, що має суміжні права на її використання.

Кому належать авторські та суміжні права? Чи є в даному випадку порушення прав інтелектуальної власності? За яких умов охороняються суміжні права виробників фонограм?

9. У науковому журналі «Літера» був розміщений переклад повісті «Сонце» молодого письменника Безсмертного на російську мову без його на це згоди. Переклад був виконаний співробітником журналу. Журнал вийшов у друк тиражем у 10 тисяч примірників. Редакція

журналу вказала ім'я автора. За опубліковану повість не була виплачена винагорода.

Чи правомірні дії редакторів журналу? Яка ставка повинна бути використана при розрахунку винагороди автору повісті?

10. Підприємство «Гончар», яке займається виготовленням виробів з кераміки, випустило в обіг 120 великих керамічних тарілок із чітким зображенням на них м. Ужгород, використавши при цьому фотографії відомого фотографа Карпінського. Ціна кожного виробу складає 100 грн.

Карпінський, побачивши у продажу ці тарілки, звернувся до суду з позовом до підприємства «Гончар», у якому вимагає вилучити дані вироби з продажу та стягнути з відповідача компенсацію за порушення авторських прав. В свою чергу, підприємство «Гончар» виступило проти даного позову, посиляючись на те, що вони зобразили фото на керамічному виробі, а не випустили ряд фотографій ідентичних до авторських.

Чи має місце порушення авторських прав Карпінського? Як потрібно вирішити справу? Якою мала бути сума авторської винагороди?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Остапчук В. Останні зміни в режимі захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2014. № 10. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1412>
2. Попов В. Розгляд спорів: за результатами роботи Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України // Інтелектуальна власність. 2014. № 12.
3. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: Прохоров-Лукін Г., Кириченко І. Судова експертиза як невід'ємна складова ефективного захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2005. № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1585>
4. Сенік С.В., Лемик Р.Я. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / С.В.Сенік, Р.Я.Лемик. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 424 с.
5. Таликін Є.А. Запобіжні заходи в господарському судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.04 «господарське право, господарсько-процесуальне право» / Є. А. Таликін. Київ, 2010. 20 с.
6. Тарасов Д. Про реформу права інтелектуальної власності в Євросоюзі // Інтелектуальна власність. 2015. № 3.
7. Штефан О. Позов у справах, що виникають з авторських правовідносин // Журнал "Теорія і практика інтелектуальної власності". 2014. № 3. С.12-25. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/Files2/0314.comp.pdf>

8. Шуляк Н. Окремі питання розвитку інституту захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2009. № 7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3249>

Тема 3. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (2 год.)

Методичні рекомендації: В процесі підготовки до семінарського заняття здобувач повинен розкрити поняття комерційне найменування, торговельна марка, географічне зазначення та окреслити суб'єктів права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення. Умови надання захисту права інтелектуальної на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення. Порядок реєстрації. Судовий захист права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення.

На основі вивчення відповідного матеріалу здобувач повинен визначити стан та шляхи вдосконалення законодавства щодо захисту інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку та географічне зазначення.

Практичні завдання:

1. «Взаєморецензування»

Викладач обирає дві групи здобувачів освітньо-наукового рівня, які протягом 10 хвилин в письмовій формі висвітлюють поставлену перед ними проблему. Після закінчення роботи здобувачі освітньо-наукового рівня підводять під нею ризик і передають один одному на рецензування. Здобувач освітньо-наукового рівня, який рецензує, робить свої помітки на чистій стороні листка і ставить свій підпис. Тобто останній не оцінює роботу колеги, а доповнює її, пропонує свій варіант відповіді. Рецензування обмежується часом і проходить динамічно. Потім роботи передаються викладачеві для остаточної перевірки. Він оцінює і коментує роботи. Перемагає та група, яка змогла більш детально прорецензувати роботу.

2. Підготувати доповіді на наступні теми:

А) Особливості майнових та немайнових прав на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту.

Б). Перспективи вдосконалення законодавства щодо захисту інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту.

Задачі:

1. Підприємець Володимир вигадав назву для своєї фірми. Він вирішив, що буде використовувати його як комерційне найменування. Проте він захотів захистити якимось чином це комерційне найменування. Як воно захищається? Коли воно стає дійсним? Чи потребує окремої реєстрації?

2. Підприємство А, що є власником торговельної марки “Аріка” вирішило добровільно відмовитись від майнових прав на цю торгову марку, оскільки особливих прибутків це не приносило. Однак через деякий час ця марка почала користуватись більшим попитом на ринку. Підприємство А зацікавилось у тому щоб відновити свої права. Чи можливо це? Що для цього потрібно?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Жуков В. Забезпечення доказів, пов'язаних із захистом прав на комп'ютерні програми в Україні // Українське Комерційне Право. 2001. № 1. с.141-149. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://konovalenko.zp.ua/wp-content/uploads/2010/12/jukov-2.pdf>
2. Захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку: аналітичний звіт, підготовлений Комітетом з інтелектуальної власності Європейської Бізнес Асоціації. 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.eba.com.ua/files/Lobbying/Judicial_Protection_IPR_Ukr_04_2008.pdf
3. Іванюта Н.В. Забезпечення позову в господарському судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.04 «господарське право, господарсько-процесуальне право» / Н.В.Іванюта. Донецьк. 2012. 20с.
4. Коссак В.М., Якубівський І.Є. Право інтелектуальної власності. Підручник. К.: Істина, 2010. С.208
5. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – 2-ге вид., переробі і доп. станом на 01.09.2012 р.
6. Тарасенко Л.Л. Докази і доказування у спорах щодо захисту авторських прав /Л.Л.Тарасенко // Адвокат. 2014. № 10. С.21-26. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://yurholding.com/news/78-dokazi-dokazuvannya-u-sporah-schodo-zahistu-avtorskihprav.html>
7. Фурса С., Цюра Т. Докази і доказування у цивільному процесі: Науково-практичний посібник (Серія: Процесуальні науки). К.: Видавець Фурса С.Я.; КНТ, 2015.
2. Цюра Т.В. Суб'єкти доказування та оцінки доказів у цивільному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.03. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К. 2005. 20 с.
3. Штефан О. Дещо до питання про заходи збереження доказів по справах, що виникають із спірних правовідносин у сфері інтелектуальної власності // Теорія і практика інтелектуальної власності .2016. № 4. С.3-10. [Електронний ресурс]. Режим доступу: ftp://ftp.s12.freehost.com.ua/2009_4/1.pdf

Тема 4. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах (2 год.)

Методичні рекомендації: в процесі підготовки теми здобувач повинен окреслити перелік договорів, що укладаються в сфері інтелектуальної власності та дослідити питання значення договору для врегулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Окрім того, здобувач має дослідити поняття, правову природу та класифікацію авторських договорів. Особливості правової природи, укладення, зміни та припинення договорів у сфері права

промислової власності та інших договорів визначених в спеціальних нормативно-правових актах.

Практичні завдання:

1. Випадки обмеження майнових прав інтелектуальної власності: суть та роль в науково-технічному розвитку суспільства.
2. У розробці проекту приймають участь двоє здобувачів освітньо-наукового рівня, кожен з яких представляє одну із сторін договору. Завданням є узгодження умов договору таким чином, щоб вони влаштували сторони та відповідали умовам чинного законодавства. Проекти договорів студенти обирають самостійно.

Задачі:

1. Гр. Фучик на підставі цивільного договору здійснював переклад статей наукового та популярного характеру для видавництва «Іноземна книга». Згідно з умовами договору, Фучик відмовлявся від права згадуватись в опублікованих працях як автор перекладу та зобов'язаний був здійснювати переклади лише для цього видавництва. У разі надання відповідних послуг іншим видавництвам, договір з ним розривався в односторонньому порядку. Після двох років співпраці з видавництвом «Іноземна книга» Фучик вирішив переглянути умови договору. Він звернувся з проханням до видавництва зазначити його як автора зроблених ним перекладів. Окрім цього, він вирішив у вільний час перекладати на українську мову праці різних французьких мислителів, а договір з видавництвом, на його думку, обмежував цю можливість. Директор видавництва зауважив, що за договором Фучик повністю відмовився від права зазначатись автором перекладів, а це означає, що дане право йому більше не належить. Щодо права здійснювати переклад творів у вільний час, то директор зазначив, що договір не позбавляє його такої можливості. Тому змінювати його умови не потрібно. Однак, якщо він вирішить опублікувати такий переклад в іншому видавництві, договір з ним одразу розірвуть.

Проаналізуйте аргументи сторін. Чи правомірне прохання Фучика? Чи відповідають вимогам законодавства аргументи директора видавництва? Що б Ви порадили у даному випадку автору перекладів?

2. Гр. Любченко розробив комп'ютерну програму «Логістика+с», яка виявилась зручною для організації роботи магазинів гуртової торгівлі. Він уклав ліцензійні договори щодо використання даної програми з мережею гуртової торгівлі «Ашан» (без зазначення строку). Згодом до нього звернулись представники ПП «Клуб програмістів», які прагнули доопрацювати програму та почати її серійний продаж. У результаті переговорів між гр. Любченко та ПП «Клуб програмістів» було укладено договір «Про передання комплексу виключних майнових права на комп'ютерну програму «Логістика+». Після укладення договору ПП «Клуб програмістів» вирішило розірвати ліцензійний договір з «Ашан», на що представник мережі зауважив, що: 1) умови ліцензійного договору МГТ «Ашан» не порушувались, отже підстав для розірвання договору немає; 2) укладення договору про передання виключних прав інтелектуальної власності не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше, а це означає що право розірвати договір має лише гр. Любченко, який й надалі є ліцензіаром.

Проаналізуйте ситуацію та дайте їй правову оцінку.

3. Художник-імпресіоніст Заревський Ф. на підставі договору про створення за

замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності написав картину для галереї «Імпресо». За договором художник отримав фіксовану суму у 4 200 грн. за картину, а галерея отримала право показувати її на національних та закордонних виставках. Протягом року галерея надіслала оригінал картини на різні виставки, а також розмістила її фотографію на своєму офіційному сайті із зазначенням ціни оригіналу та копій картини, (які роздруковувались на полотні та майже не відрізнялись від оригіналу). До кінця року галерея продала 15 копій картини (по 2000 грн. за кожну), а на аукціоні (який організувало ПП «Аукціонний дім мистецтв») оригінал було продано за 15 000 грн. Дізнавшись про продаж копій та оригіналу картини з преси, та вважаючи, що його авторські права порушені, Заревський Ф. звернувся до керівництва галереї. На думку художника: 1) галерея не мала права розміщувати картину на своєму офіційному сайті; 2) вона не мала права робити та продавати копії картини без укладення ліцензійного договору або внесення відповідних змін до вже укладеного; 3) у разі продажу оригіналу та копій картини, галерея повинна заплатити автору 5% їхньої вартості. Керівництво галереї відмовило художнику у його вимогах, мотивуючи це тим, що договором передбачалась лише фіксована сума оплати, яка була йому повністю виплачена. Картина ж за договором була власністю галереї й остання мала право використовувати картину будь-яким способом.

Чи були у даному випадку порушені авторські права художника? Чи обґрунтовані аргументи сторін даного спору?

4. Олександр А. в процесі досліджень, які він проводив вдома, розробив новий спосіб виготовлення скляних виробів. Він повідомив про свій винахід тільки найближчим друзям та родичам. Через деякий час Олександр дізнався, що винайдений ним спосіб почав застосовуватись на заводі, що знаходився в сусідньому місті, на якому працював один з його друзів, що знав про винахід. Олександр звернувся до керівництва заводу з вимогою виплатити йому винагороду. Однак йому повідомили, що цей винахід зробив їх працівник, що і був давнім другом Олександра. Тоді він звернувся до суду за захистом своїх прав.

Яке рішення повинен винести суд? В якому випадку набуваються права інтелектуальної власності?

5. Андрій Р. є автором і володіє усіма правами інтелектуальної власності на винахід Х. Оскільки Андрій не мав економічної можливості самостійно використовувати даний винахід, він уклав ліцензійний договір з підприємством Д, відповідно до якого передбачалось надання виключної ліцензії. Проте через деякий час зять Андрія звернувся до нього з пропозицією використовувати його винахід самостійно. Андрій повідомив про укладений договір, проте зять пояснив, що він як винахідник в будь-якому разі має право самостійно використовувати свій винахід. Так і було зроблено. Дізнавшись про це підприємство Д звернулось до Андрія з вимогою припинити виробництво.

Чи правомірна вимога підприємства Д? Дайте правову оцінку ситуації.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

1. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс].
Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Вахонєва Т.М., Гаркава А.С. Особливості правової охорони та захисту авторських та суміжних прав в Україні // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-2. С.112-117.
2. Гандзюк Ю., Власов М. Особливості авторського збору (відрахувань) з виробників та імпортерів обладнання і матеріальних носіїв: європейський досвід // Інтелектуальна власність. 2014. № 12.
3. Грігор'янц Г. І. Захист авторських і суміжних прав від піратства в мережі інтернет за законодавством України та Російської Федерації // Актуальні проблеми держави і права. Одеса. 2014. № 72. С.236-242.
4. Калениченко П. А. Проблеми охорони авторського і суміжних прав у мережі інтернет // Часопис Київського університету права. Київ. 2009. № 2. С.192-199.
5. Кетрарь А.А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі інтернет // Часопис цивілістики. Одеса. 2014. Випуск 14. С.141-145.
6. Люка А. Уніфікація режиму охорони авторського права і суміжних прав у рамках Європейського Союзу / А. Люка // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. С. 6-15.
7. Петренко П. Роль суду ЄС у правовому регулюванні захисту авторського права і суміжних прав у європейському союзі // режим доступу <http://www.spilnota.org.ua/ua/article/id-1112/>
8. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права // Часопис Київського університету права. Київ. 2012. № 2. С.248-251.
9. Сенік С.В., Лемик Р.Я. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / С.В.Сенік, Р.Я.Лемик. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 424 с.

Тема 5. Захист прав інтелектуальної власності (2 год.)

Методичні рекомендації: в процесі вивчення даної теми здобувач повинен визначити поняття та форми захисту прав інтелектуальної власності. Дослідити загальні та спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності. Порядок захисту прав інтелектуальної власності. Особливості захисту прав інтелектуальної власності в адміністративному та судовому порядку. А також, правове регулювання захисту прав інтелектуальної власності від недобросовісної конкуренції.

Практичні завдання:

1. Моделювання судового засідання

На початку заняття групі здобувачів освітньо-наукового рівня пропонується розіграти ситуацію яка виникла за певних умов в сфері захисту прав автора. До цієї групи входять сторони процесу та інші учасники (за необхідності). Виходячи з умов спірної ситуації і відведеної ролі, кожен з учасників повинен максимально обґрунтовано представити свою позицію, а «суддя» повинен винести своє рішення (дати відповідь на поставлене у спорі питання). Фабула справи надається на занятті.

2. Ділова гра: «Аналіз судової практики»

Здобувачі освітньо-наукового рівня розбиваються на групи, обирають представників, які

самостійно або за допомогою своєї групи складають список джерел для опрацювання. Ознайомлюються з відповідними джерелами та оформлюють результати їх опрацювання у вигляді таблиці, які віддають викладачу. Перемагає та група, яка найшвидше і найповніше розкриває зазначену тему.

Задачі:

1. ПП «КРОК» (Позивач-1) та ПП «МАЙСТЕРНЯ» (Позивач-2) звернулися до Господарського суду м. Києва з позовами про визнання недійсним патенту України на промислові зразки № 8818, № 8819, № 8817, які належать ПП «ЗІРКА» (Відповідач-1) з посиланням на те, що промислові зразки за вищевказаними патентами є не патентоспроможними, а саме не є новими та не є придатними для набуття прав інтелектуальної власності на них, а також позивачами заявлено позовні вимоги до Державного департаменту інтелектуальної власності України (Відповідач-2) про зобов'язання внести запис до Державного реєстру патентів про визнання недійсним патентів та здійснити про це публікацію в Офіційному бюлетені «Промислова власність».

Відповідач-1 подав відзив, в якому заперечує позовні вимоги позивача, і просить відмовити в позові. Відповідач-2 проти заявлених позовних вимог заперечує та просить у задоволенні позовних вимог відмовити, посилаючись на те, що позивачі на власний розсуд визначають наявність у кресленнях та зображеннях деталей, що були опубліковані до дати подання заявок на патенти Відповідачем - 1, промисловими зразками, представленим на зображенням виробів, що охороняються патентами №№ 8817, 8818, 8819.

Позивачем подано до суду заяву про призначення по справі судової експертизи об'єктів інтелектуальної власності для вирішення питання про відповідність промислових зразків, що охороняються патентами № № 8817, 8818, 8819 умовам патентоспроможності. Суд своєю ухвалою призначив експертизу.

Висновком експертизи об'єктів інтелектуальної власності, призначеної по справі, проведеної судовим експертом Київського НДІ судових експертиз, зокрема, визначено, що сукупність суттєвих ознак промислових зразків, що охороняються патентами №№ 8817, 8818, 8819 можна вважати такою, що стала загальнодоступною у світі до дати подання заявок до Установи, а саме до 19 серпня 2003 року. Експертом також було чітко визначено на підставі якої інформації вказані ознаки стали загальнодоступними.

Посилаючись на норми діючого законодавства України, визначити чи підлягає позов задоволенню? Що є умовами патентоспроможності товару? Що таке кваліфікаційна експертиза та порядок її проведення?

2. 01.04.2005 року Позивач (Відкрите акціонерне товариство "ФРІОН") звернувся до суду з позовом до Державного департаменту інтелектуальної власності (Відповідач) про визнання недійсним патенту № 10121А, виданий відповідачем 30.09.98 р., на тій підставі, що патент не відповідає вимогам охороноспроможності.

Відповідач у відзиві на позовну заяву позов не визнає, зазначаючи про відсутність предмету спору, так як строк дії патенту на момент подання позову до суду завершився.

Матеріалами справи та поясненнями представників позивача та відповідача встановлено: 30.09.98 р. Держпатентом України, правонаступником якого є відповідач, був виданий патент № 10121А на винахід "Спосіб виготовлення катодної фольги електролітичних конденсаторів" на ім'я позивача. Авторами винаходу є гр. Максимов Г.Ф., Іванов С.М., Фрюмін В.К., які передали позивачу право на використання винаходу відповідно до договору № 19 від 30.09.98 р. Оскаржуваний патент мав тимчасовий характер - був виданий на термін 5 років відповідно до заявки позивача.

Чи підлягає позов задоволенню? Чи є закінчення строку дії патенту підставою для визнання його недійсним? Вирішіть спір посилаючись на норми діючого законодавства.

3. Товариство з обмеженою відповідальністю "ЯНКО" звернулось до господарського суду з позовом до Державного департаменту інтелектуальної власності, третя особа Товариство з обмеженою відповідальністю "МРІЯ" про визнання свідоцтва України № 004 на знак для товарів і послуг недійсним повністю. 01.03.1998 позивач подав заявку № 0022 на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг "Марка". 01.07.1998 ТОВ "МРІЯ" подало заявку № 0033 на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг "Марка". 01.12.1999 знак позивача за заявкою № 0022 було зареєстровано і видано свідоцтво України № 145.

Рішенням господарського суду від 01.10.2000 свідоцтво України № 145 на знак "Марка" з пріоритетом від 01.03.1998 власником якого є позивач, визнано недійсним повністю.

Постановою апеляційного господарського суду від 01.02.2001 рішення господарського суду залишено без змін.

Відповідно з прийнятим рішенням відповідач вніс до Держреєстру відомості стосовно визнання недійсним повністю свідоцтва № 145, про що здійснив відповідну публікацію.

Постановою Вищого господарського суду України від 01.02.2002 ухвалу апеляційного господарського суду і рішення господарського суду скасовано, позов про визнання недійсним повністю свідоцтва України № 145 залишено без задоволення.

1. Розв'яжіть спір, визначивши, яке з цих рішень є законним і чому?

4. Державне підприємство «СОЮЗ» звернулось до господарського суду з позовом до Державного департаменту інтелектуальної власності про встановлення власника свідоцтва № 111 на знак для товарів і послуг.

Обставини справи. 01.01.1997 позивач подав до Держпатенту України заявку про реєстрацію знаків для товарів і послуг "СОЮЗ", якій було присвоєно № 001. В заявці назва заявника зазначена - ДП "СОЮЗ". 01.09.1998 Іванов О.О. звернувся з клопотанням до Науково-дослідного центру патентної експертизи Держпатенту України про зміну назви заявника з Державного підприємства "СОЮЗ" на фізичну особу Іванова О.О. 30.09.1998 Держпатент України прийняв рішення про державну реєстрацію знака для товарів і послуг за заявкою № 001 на ім'я Іванова О.О., на підставі якого було видане свідоцтво № 111 від 01.01.1999.

Яке рішення може прийняти господарський суд?

5. Андрес Б.Б., Мексика, звернувся до господарського суду з позовом до Державного департаменту інтелектуальної власності України та Закритого акціонерного товариства "МОРЕ" про визнання недійсним Свідоцтва на знак для товарів та послуг № 137 на ім'я ЗАТ "МОРЕ" недійсним в повному обсязі відносно пива в класі 32. 01.06.1994 у державному реєстрі знаків для товарів і послуг України у порядку перереєстрації Свідоцтва СРСР № 20 було зареєстровано словесний знак для товарів і послуг "CORONA EXTRA" з пріоритетною датою 01.03.1989 і видано свідоцтво № 003. Реєстрацію було здійснено стосовно пива класі 32 згідно Міжнародною класифікацією знаків для товарів і послуг (МКТП) на ім'я Андрес Б.Б., Мексика. Термін дії реєстрації подовжено до 01.03.2009. 01.06.1999 у державному реєстрі знаків для товарів і послуг було зареєстровано знак "Золота корона" відносно товарів і послуг у класах 16, 32 (включно з "пивом") та 42 на ім'я Ліон С.С., Люксембург. 01.11.1999 позивач у відповідності із ст. 19(2) Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" подав до Апеляційної ради Держпатенту заперечення проти реєстрації знаку "Золота корона" стосовно пива в класі 32, оскільки реєстрація цього знаку не відповідає умові надання правової охорони згідно зі ст. 6 Закону - "не можуть бути зареєстровані як знаки позначення, які є тотожними або схожими настільки, що їх можна сплутати із знаками,

раніше зареєстрованими чи заявленими на реєстрацію в Україні на ім'я іншої особи щодо однорідних товарів і послуг...", оскільки в Україні з 01.03.1989 діє знак для товарів і послуг "CORONA EXTRA" (EXTRA - найкращий).

Апеляційна рада Держпатенту відмовила в задоволенні заперечення.

Вирішіть спір. Яке рішення може прийняти суд?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
2. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Вахонєва Т.М., Гаркава А.С. Особливості правової охорони та захисту авторських та суміжних прав в Україні // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-2. С.112-117.
2. Гандзюк Ю., Власов М. Особливості авторського збору (відрахувань) з виробників та імпортерів обладнання і матеріальних носіїв: європейський досвід // Інтелектуальна власність. 2014. № 12.
3. Грігор'янц Г. І. Захист авторських і суміжних прав від піратства в мережі інтернет за законодавством України та Російської Федерації // Актуальні проблеми держави і права. Одеса. 2014. № 72. С.236-242.
4. Калениченко П. А. Проблеми охорони авторського і суміжних прав у мережі інтернет // Часопис Київського університету права. Київ. 2009. № 2. С.192-199.
5. Кетрарь А.А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі інтернет // Часопис цивілістики. Одеса. 2014. Випуск 14. С.141-145.
6. Люка А. Уніфікація режиму охорони авторського права і суміжних прав у рамках Європейського Союзу / А. Люка // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. С. 6-15.
7. Петренко П. Роль суду ЄС у правовому регулюванні захисту авторського права і суміжних прав у європейському союзі // режим доступу <http://www.spilnota.org.ua/ua/article/id-1112/>
8. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права // Часопис Київського університету права. Київ. 2012. № 2. С.248-251.
9. Сенік С.В., Лемик Р.Я. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / С.В.Сенік, Р.Я.Лемик. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 424 с.

РОЗДІЛ 3.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Історико-правові та гносеологічні передумови до формування поняття «право інтелектуальної власності» у праві та законодавстві (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі вивчення даної теми здобувач повинен дослідити генезу становлення та розвитку інституту права інтелектуальної власності. Джерела права інтелектуальної власності. Окреслити місце міжнародних договорів та конвенцій в системі джерел права інтелектуальної власності. Визначити місце права інтелектуальної власності в системі цивільного права України. Формування понятійного апарату права інтелектуальної власності та визначення змісту основних правових категорій даного інституту.

Практичні завдання:

1. Прореферувати наукові праці, які присвячені дослідженню еволюції становлення та розвитку права інтелектуальної власності.
2. Проаналізувати та виписати положення римського приватного права та Кодексу Східної Галіції, що стосуються правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.
3. Відобразити схематично міжнародні акти, що ратифіковані ВР України і регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності та вказати на їх значення для України та актуальність станом на сьогодні.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Бондаренко О.О. Щодо проблем правової охорони промислових зразків в Україні // Часопис Київського університету права. 2013. № 2. С.241-244. Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2013_2/241.pdf
1. Бочарова Н. Права інтелектуальної власності ЄС. Гармонізація з національним законодавством // Віче. 2015. № 13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/278/>
2. Гареев Є.Ш. Правова охорона винаходів: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Є.Ш. Гареев; Одес. нац. юрид. акад. О., 2007. 20 с.
3. Гуля С.Л., Охромеев Ю.Г. Проблемні питання під час проведення судової експертизи зі встановлення новизни корисної моделі // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://intellect.org.ua/sites/default/files/ohromeev_gulyastattya_se_pri_vstanovlenni_novizni_korisnoyi_modeli.pdf
4. Давид Л.Л. Проблеми вдосконалення судового захисту суб'єктивних цивільних прав на промисловий зразок // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-1. С.120-122. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.pap.in.ua/3-1_2013/3/Davyd%20L.L..pdf
5. Кириченко Т.С. Захист патентного права на основі формули винаходу: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.С. Кириченко ; Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2005. 17 с.
6. Коваль А. Деякі особливості судових справ про визнання недійними патентів на промислові зразки // Юридичний журнал. 2016. № 9. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2402>

7. Тарасенко Л.Л. Вирішення спорів щодо порушення патентних прав // Л.Л.Тарасенко. / Часопис Київського університету права. 2016. № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kul.kiev.ua/doc/CHAS16_2.pdf
8. Ярошевська Т.В. Право на службовий винахід: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т.В. Ярошевська ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2009. 19 с.

Тема 2. Підходи до розуміння права інтелектуальної власності (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі опрацювання даної теми здобувач повинен самостійно виявити прогалини, колізії та недоліки у законодавстві, ознайомитися з науковою доктриною в межах вказаної теми та знайти шляхи по удосконаленні чинного цивільного законодавства України.

Практичні завдання:

1. Здобувачі освітньо-наукового рівня розбиваються на групи, обирають представників, які самостійно або за допомогою своєї групи складають список джерел для опрацювання. Ознайомлюються з відповідними джерелами та оформлюють результати їх опрацювання у вигляді таблиці, які віддають викладачу. Перемагає та група, яка найшвидше і найповніше розкриває зазначену тему.
2. Прореферувати наукові праці, які присвячені дослідженню теоретико-методологічних положень права інтелектуальної власності та загальним положенням права інтелектуальної власності визначених главою 35 книги 4 ЦК України.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
8. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

11. Бачун О. Досудова підготовка справ щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2014. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=380>
12. Бочарова Н. Права інтелектуальної власності ЄС. Гармонізація з національним законодавством // Віче. 2006. № 13. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/278/>
13. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. К.: ЗАТ “Інститут інтелектуальної власності”. 2009. – 64 с.
14. Захист прав інтелектуальної власності в судовому порядку: аналітичний звіт, підготовлений Комітетом з інтелектуальної власності Європейської Бізнес Асоціації.

2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://www.eba.com.ua/files/Lobbying/Judicial_Protection_IPR_Ukr_04_2008.pdf
15. Іванюта Н.В. Захист та гарантії прав відповідача в процесі реалізації забезпечення позову в господарському судочинстві // Часопис Київського університету права. – 2010. - № 3. – С.188-191. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://kul.kiev.ua/images/chasop/2010_3/188.pdf
16. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
17. Кириченко І. Вирішення судових спорів з питань інтелектуальної власності. Експертне дослідження // Юридичний журнал. 2014. № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=116>
18. Косенко С. Судовий порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2016. № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2220>
19. Коссак С. Питання розмежування юрисдикції судів // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XXI звітної науково-практичної конференції. Частина 1. Львів. 2015 р. С.194-196. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
http://law.lnu.edu.ua/uploads/media/konferencija_2015_chastina_1_01.pdf
20. Кравчук В.М., Угриновська О.І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. / В.М. Кравчук, О.І. Угриновська. – 2-ге вид., перероб. і доп. станом на 01.09.2012 р.

Тема 3. Актуальні питання правового регулювання авторського права та суміжних прав (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі опрацювання теми здобувачі повинні розкрити поняття авторського права та суміжних прав з огляду на існуючі наукові концепції та окреслити особливості даних субінститутів шляхом аналізу правових норм національного та міжнародного законодавства. Вказати на недоліки чинного законодавства, що регулюють відповідні правовідносини та запропонувати шляхи усунення таких недоліків. Проаналізувати положення міжнародних договорів та конвенцій та гармонізувати норми цивільного законодавства України з нормами чинних міжнародних договорів у даній сфері правовідносин.

Практичні завдання:

- Підготувати індивідуальні есе за пропонованою тематикою:
  - Порівняльний аналіз законодавства України і держав-учасниць ЄС про авторське право.
  - Авторське право і ЗМІ – проблеми правового регулювання.
  - Проблеми авторського права в Інтернет.
  - Інститут авторського права в системі українського права.
  - Законодавче регулювання вільного використання об'єктів авторського права.
  - Спадкування авторських прав.
  - Авторське право і особливості правового регулювання відносин в авторському праві.
- На основі отриманих попередньо здобувачами матеріалів їх проаналізувати та виявити плагіат.

Задачі:

1. Володимир В. написав художній твір — роман, однак публікувати його не хотів а лише дав почитати деяким знайомим. Через деякий час в книжковій крамниці Володимир виявив опублікований свій роман під іншим авторством. Володимир звернувся до суду з вимогою визнати за ним авторство на твір. Володимир вимагав негайно це зробити.

Чи зобов'язаний Володимир доводити своє авторство? В якому порядку встановлюється авторство на літературний твір?

2. В приватному ліцеї міста Києва під час занять було використано уривок з відеофільму. Автор фільму, дізнавшись про це звернувся до керівництва ліцею з вимогою припинити таке відтворення, оскільки він не давав дозволу на це, а також виплатити йому суму грошової компенсації. Проте йому було відмовлено.

Чи правомірною така відмова? Дайте правову оцінку ситуації.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
7. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
8. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

7. Остапчук В. Останні зміни в режимі захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2014. № 10. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1412>
8. Попов В. Розгляд спорів: за результатами роботи Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України // Інтелектуальна власність. 2014. № 12.
9. Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: Прохоров-Лукін Г., Кириченко І. Судова експертиза як невід'ємна складова ефективного захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2005. № 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1585>
10. Сенік С.В., Лемик Р.Я. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / С.В.Сенік, Р.Я.Лемик. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 424 с.
11. Таликін Є.А. Запобіжні заходи в господарському судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук : спец. 12.00.04 «господарське право, господарсько-процесуальне право» / Є. А. Таликін. Київ, 2010. 20 с.
12. Тарасов Д. Про реформу права інтелектуальної власності в Євросоюзі // Інтелектуальна власність. 2015. № 3.
9. Штефан О. Позов у справах, що виникають з авторських правовідносин // Журнал "Теорія і практика інтелектуальної власності". 2014. № 3. С.12-25. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/Files2/0314.comp.pdf>

10. Шуляк Н. Окремі питання розвитку інституту захисту прав інтелектуальної власності // Юридичний журнал. 2009. № 7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3249>

Тема 4. Особливості правового регулювання патентного права (6 год.)

Методичні рекомендації: під час опрацювання теми здобувач повинен визначити поняття винаходу, корисної моделі, промислового зразка та суб'єктний склад права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок. Право промислової власності. Державний контроль і управління в сфері права промислової власності. Патентоздатність та патентоспроможність. Оформлення патентних прав як основна умова надання правової охорони винаходу, корисній моделі, промислового зразку. Способи захисту прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок та їх характеристика. Актуальні питання застосування законодавства щодо захисту прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок. Судова практика в справах про захист прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

Практичні завдання:

1. Зобразити схематично:
  - А) Класифікацію патентів.
  - Б) Порядок отримання патенту.
2. Дослідити питання наявності патентів у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Задачі:

1. Громадянин Р. винайшов новий продукт, що може бути використаний в харчовій промисловості. З ним він звернувся до фахівців з проханням пояснити чи може такий продукт бути запатентований і вважатись винаходом. Йому пояснили, що даний продукт не має достатнього винахідницького рівня, а тому винаходом вважатись не може.

Що в такому випадку робити Р.? Чи може за таких умов продукт вважатись винаходом? Чи можна якось захистити результат інтелектуальної праці?

2. Володимир О. створив новий продукт, що полегшує і здешевлює виробництво мінеральних добрив. Винахідник вирішив запатентувати свій винахід і звернувся з необхідними документами до відповідного органу. Один знайомий порадив Володимиру отримувати так званий деклараційний патент, адже він обійдеться дешевше, а права надасть однакові. Послухавшись поради Володимир отримав такий деклараційний патент. І справді дізнався, що права він має однакові як і при отриманні патенту на винахід.

Однак через півтора роки Володимир звернув увагу на те, що діє його патент всього 6 років, тоді коли патент на винахід діє 20 років.

Чи можна продовжити термін дії деклараційного патенту? Чи можливо його замінити на патент на винахід? Якщо так, то що для цього потрібно?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
1. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.

2. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3534>

Тема 5. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (6 год.)

Методичні рекомендації: під час самостійного опрацювання даної теми студент повинен освоїти особливості реєстрації прав на правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг. Ознайомитися з порядком реєстрації торговельних марок, комерційних найменувань, географічних зазначень, що мають міжнародне значення. Дослідити питання пов'язане з правовою природою добре відомих торговельних марок. А також питання, пов'язане з реєстрацією комерційних найменувань фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб суб'єктів підприємницької діяльності.

Практичні завдання:

1. Провести реєстрацією торговельної марки та підготувати усі необхідні для цього документи (перелік яких окреслений в положеннях чинних нормативно-правових актів).
2. Здобувачі освітньо-наукового рівня розбиваються на групи, обирають представників, які самостійно або за допомогою своєї групи складають список джерел для опрацювання в межах даної теми. Ознайомлюються з відповідними джерелами та оформлюють результати їх опрацювання у вигляді таблиці, які віддають викладачу.
3. Зобразити схематично порядок реєстрації комерційного найменування.

Задачі:

1. Підприємець Володимир вигадав назву для своєї фірми. Він вирішив, що буде використовувати його як комерційне найменування. Проте він захотів захистити якимось чином це комерційне найменування.

Як воно захищається? Коли воно стає дійсним? Чи потребує окремої реєстрації?

2. Підприємство А, що є власником торговельної марки "Аріка" вирішило добровільно відмовитись від майнових прав на цю торгову марку, оскільки особливих прибутків це не приносило. Однак через деякий час ця марка почала користуватись більшим попитом на ринку. Підприємство А зацікавилось у тому щоб відновити свої права.

Чи можливо це? Що для цього потрібно?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень,

визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позиčku і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
10. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
3. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.
4. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3534>

Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів права інтелектуальної власності (6 год.)

Методичні рекомендації: під час опрацювання зазначеної теми здобувач повинен вивчити наступні питання: поняття та характерні ознаки компонування ІМС. Суб'єкти права

інтелектуальної власності на компоновання ІМС, їх особисті немайнові та майнові права автора. Реєстрація компоновання ІМС як передумова захисту прав суб'єктів інтелектуальної власності на компоновання (топографію) ІМС. Судовий захист права інтелектуальної власності на компоновання (топографію) ІМС. Проблеми удосконалення законодавства про право інтелектуальної власності на компоновання ІМС.

Поняття, суб'єкти, умови та порядок набуття прав інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Державна реєстрація сорту рослин та породи тварин як передумова захисту права інтелектуальної власності автора. Судовий захист права інтелектуальної власності на сорти рослин. Особливості захисту права інтелектуальної власності на породи тварин. Проблеми удосконалення законодавства про інтелектуальну власність на сорти рослин та породи тварин.

Поняття, ознаки та суб'єкти наукового відкриття. Проблема визначення новизни, достовірності та фундаментальності положень, які заявлені науковим відкриттям. Судовий захист прав на наукове відкриття. Удосконалення законодавства України про охорону прав на наукові відкриття.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію: поняття, об'єкти, суб'єкти, зміст, умови надання правової хорони раціоналізаторській пропозиції.

Задачі:

1. Андрій П., що володіє майновими правами інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми, надав дозвіл на її використання ТОВ "Мрія". Через деякий час Андрій вирішив відмовитись від виключних майнових прав на зазначений об'єкт і дозволити його вільне безоплатне використання. Проте ТОВ "Мрія", дізнавшись про це, звернулось до Андрія з вимогою повернути кошти, що були сплачені за отримання дозволу на використання об'єкта. Андрій відмовився, мотивуючи це тим, що певний час підприємство все таки використовувало об'єкт відповідно до дозволу.

Хто правий в даній ситуації? Дайте правову оцінку.

2. Віктор Н. розробив і у встановленому порядку зареєстрував компоновання ІМС. Віктор зареєстрував її і вирішив відкрити власне виробництво. Однак через брак коштів зробити цього не зміг. Через певний час до нього звернулось ВАТ "Р" з пропозицією укласти ліцензійний договір на використання компоновання ІМС. Віктор відмовився, оскільки розраховував самостійно використовувати її. Через деякий час ВАТ "Р" почало самостійно використовувати ІМС Віктора. Коли автор звернувся з претензією до підприємства, представники останнього пояснили, що відповідно до законодавства України, якщо ІМС протягом тривалого часу не використовується і власник майнових прав не дає дозвіл на його використання, то він втрачає виключне право дозволяти використання топографії ІМС, і зацікавлена особа має право безперешкодно її використати.

Як можна оцінити дану ситуацію? Чи справді втрачається таке право? Якщо так, то в якому випадку?

3. Михайло Н., житель Черкас, вивів новий сорт яблуні. Він подав відповідну заявку на реєстрацію нового сорту. Михайло захотів назвати новий сорт "Венеція", оскільки це місто дуже любить його дружина. Проте в У стані йому відмовили в

реєстрації зазначеної назви, мотивуючи це тим, що сорт був винайдений в Україні і до Венеції не має жодного стосунку.

Чи правомірною така відмова? Дайте правову оцінку ситуації.

4. Андрій К. подав заявку на реєстрацію нового сорту рослин. Під час проведення експертизи Андрій забажав взяти участь в розгляді окремих питань, що виникли у експертів. Проте представники Установи пояснили Андрію, що всі питання під щодо проведення експертизи вирішуються експертами самостійно без присутності заявника.

Чи правомірною така відповідь працівників Установи? Якщо ні, що робити Андрію?

5. Петро Н. зробив наукове відкриття. Дізнавшись, що воно також є об'єктом інтелектуальної власності, Петро захотів зареєструвати його і отримати виключні майнові права на це відкриття.

Чи можливо це? Які права має Петро?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс].

Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизація прав інтелектуальної власності в Європейському Союзі і питання адаптації законодавства України к стандартам ЄС // Проблеми гармонизації законодавства України і стран Європи/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
5. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.
6. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3534>

Тема 7. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в Цивільному кодексі України (6 год.)

Методичні рекомендації: під час опрацювання зазначеної теми здобувач повинен дослідити правову природу договорів, що визначені у ЦК України та регулюють відносини у сфері інтелектуальної власності, зокрема: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, договір комерційної концесії. Окрім того, здобувач повинен вивчити питання, що пов'язане з процедурою ліцензування - ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та види.

Практичні завдання:

1. У розробці проекту приймають участь двоє здобувачів освітньо-наукового рівня, кожен з яких представляє одну із сторін договору. Завданням є узгодження умов договору таким чином, щоб вони влаштували сторони та відповідали умовам чинного законодавства. Пропонується скласти проекти наступних договорів:
  - ліцензії;
  - ліцензійного договору;
  - договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
  - договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;
  - іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (за вибором здобувачів освітньо-наукового рівня).
2. Зобразити схематично:
  - А) Процедуру ліцензування.
  - Б) Види ліцензій.

Задачі:

1. Андрій Р. є автором і володіє усіма правами інтелектуальної власності на винахід Х. Оскільки Андрій не мав економічної можливості самостійно використовувати даний винахід, він уклав ліцензійний договір з підприємством Д, відповідно до якого передбачалось надання виключної ліцензії. Проте через деякий час зять Андрія звернувся до нього з пропозицією використовувати його винахід самостійно. Андрій повідомив про укладений договір, проте зять пояснив, що він як винахідник в будь-якому разі має право самостійно використовувати свій винахід. Так і було зроблено. Дізнавшись про це підприємство Д звернулось до Андрія з вимогою припинити виробництво.

Чи правомірною вимога підприємства Д? Дайте правову оцінку ситуації.

2. Олександр А. в процесі досліджень, які він проводив вдома, розробив новий спосіб виготовлення скляних виробів. Він повідомив про свій винахід тільки найближчим друзям та родичам. Через деякий час Олександр дізнався, що винайдений ним спосіб почав застосовуватись на заводі, що знаходився в сусідньому місті, на якому працював один з його друзів, що знав про винахід. Олександр звернувся до керівництва заводу з вимогою виплатити йому винагороду. Однак йому повідомили, що цей винахід зробив їх працівник, що і був давнім другом Олександра. Тоді він звернувся до суду за захистом своїх прав.

Яке рішення повинен винести суд? В якому випадку набуваються права інтелектуальної власності?

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позиčku і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних //

- [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
  12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
  13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
4. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.
5. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3534>

Тема 8. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі підготовки теми здобувач повинен окреслити перелік договорів, що укладаються в сфері інтелектуальної власності, закріплені в спеціальних нормативно-правових актах та проаналізувати статистику укладення даних договорів за останні три роки, а також, проаналізувати судову практику з даних питань.

Практичні завдання:

1. Прореферувати наукові праці присвячені дослідженню спеціальних правових договорів, що укладаються у сфері інтелектуальної власності.
2. Проаналізувати судову практику з питань оспорювання відповідних договірних відносин.
3. Шляхом аналізу чинних правових положень щодо вказаних правових конструкцій виявити недоліки у законодавстві та запропонувати шляхи їх усунення.
4. Проаналізувати європейське законодавства, що стосується правового регулювання договорів у сфері інтелектуальної власності та визначити переваги і недоліки у порівнянні з чинним законодавством України.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позиčku і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
13. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
4. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.
5. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу:

Тема 9. Правова охорона прав інтелектуальної власності (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі підготовки теми здобувач повинен визначити поняття охорона прав інтелектуальної власності. Співвідношення правових категорій «охорона прав інтелектуальної власності», «правова охорона», «захист прав інтелектуальної власності». Система охорони прав інтелектуальної власності. Державна система охорони прав інтелектуальної власності в Україні. Особливості міжнародно-правової охорони прав інтелектуальної власності. Міжнародне співробітництво щодо охорони прав інтелектуальної власності.

Практичні завдання:

1. Складіть розгорнуту схему державної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні.
2. Складіть розгорнуту схему міжнародної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності.
3. Підготувати есе з наступних питань:
  - А) Громадські організації у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні.
  - Б) Форми міжнародного співробітництва України у сфері охорони прав інтелектуальної власності.
  - В) Міжнародні договори та Конвенції та їх значення для врегулювання відносин у сфері інтелектуальної власності.
  - Г) Правові засади адаптації законодавства України до законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності.

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
5. Директива ЄС 89/552/ЄЕС від 3 жовтня 1989 р. про координацію певних положень, визнаних законами, правилами, та адміністративних заходів у державах-членах, що стосуються телевізійного мовлення // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
6. Директива ЄС 91/250/ЄЕС від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
7. Директива ЄС 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
8. Директива ЄС 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень

авторського права і суміжних прав за застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

9. Директива ЄС 93/98/ЄЕС від 29 жовтня 1993 р. про гармонізацію терміну охорони авторського права і деяких суміжних прав // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
14. Директива ЄС 96/9/ЄС від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
11. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
12. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
13. Директива ЄС 2004/48/ЄС від 2004 року про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20

Література

1. Капіца Ю. Напрямки адаптації законодавства України у сфері охорони інтелектуальної власності до законодавства Європейського Союзу // Право України. 2005. №1. С. 66–70.
2. Капіца Ю. Гармонизация прав интеллектуальной собственности в Европейском Союзе и вопросы адаптации законодательства Украины к стандартам ЕС // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы/ Под ред. Е.Б. Кубко, В.В. Цветкова. К.: Юринком Інтер, 2003. С. 513–536.
3. Кожарська І. Охорона знаків для товарів і послуг в ЄС /І. Кожарська // Інтелектуальна власність. 2002. № 6. С. 6-11.
4. Комзюк Л.Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л.Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. 2008. № 5. С. 59-64.
5. Овчаренко А. Система міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності Юридичний журнал. 2010. № 6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3534>

Тема 5. Захист прав інтелектуальної власності (6 год.)

Методичні рекомендації: в процесі опрацювання теми в межах самостійної роботи здобувач повинен проаналізувати судову практику та практику спеціально-створених органів державної влади щодо захисту прав інтелектуальної власності. Окрім того, проаналізувати міжнародну судову практику з таких питань. Звернути увагу на реформування судової системи, зокрема, на діяльність спеціально створених судів, яким підсудні будуть справи у сфері інтелектуальної власності та визначити позитивні і негативні сторони відповідної реформи.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати рішення національних судів за останні три роки щодо захисту прав інтелектуальної власності.
2. Зобразити схематично загальні та спеціальні способи захисту прав інтелектуальної власності.

3. Зобразити у порівняльній таблиці позитивні та негативні сторони реформи, яка відбулася у сфері інтелектуальної власності за 2015-2020 рр.
4. Прореферувати наукові праці, які присвячені захисту прав інтелектуальної власності.
5. Підготувати есе на тему: «Особливості юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності».

Перелік рекомендованих джерел:

Нормативно-правові акти

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Господарський процесуальний кодекс України від 03.10.2017 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Література

1. Вахонєва Т.М., Гаркава А.С. Особливості правової охорони та захисту авторських та суміжних прав в Україні // Порівняльно-аналітичне право. 2013. № 3-2. С.112-117.
2. Гандзюк Ю., Власов М. Особливості авторського збору (відрахувань) з виробників та імпортерів обладнання і матеріальних носіїв: європейський досвід // Інтелектуальна власність. 2014. № 12.
3. Грігор'янц Г. І. Захист авторських і суміжних прав від піратства в мережі інтернет за законодавством України та Російської Федерації // Актуальні проблеми держави і права. Одеса. 2014. № 72. С.236-242.
4. Калениченко П. А. Проблеми охорони авторського і суміжних прав у мережі інтернет // Часопис Київського університету права. Київ. 2009. № 2. С.192-199.
5. Кетрарь А.А. Правові проблеми захисту авторських та суміжних прав від піратства в мережі інтернет // Часопис цивілістики. Одеса. 2014. Випуск 14. С.141-145.
6. Люка А. Уніфікація режиму охорони авторського права і суміжних прав у рамках Європейського Союзу / А. Люка // Авторське право і суміжні права. Європейський досвід. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2011. С. 6-15.
7. Петренко П. Роль суду ЄС у правовому регулюванні захисту авторського права і суміжних прав у європейському союзі // режим доступу <http://www.spilnota.org.ua/ua/article/id-1112/>
8. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права // Часопис Київського університету права. Київ. 2012. № 2. С.248-251.
9. Сенік С.В., Лемик Р.Я. Цивільне процесуальне право: навч. посібник / С.В.Сенік, Р.Я.Лемик. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 424 с.

Для нотаток